

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА НАСЛІДКІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАКРОЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТАХ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В статті аналізуються статистичні дані експорту та імпорту товарів України з регіонами Світу; з країнами співдружності незалежних держав; з країнами Європи; схематично представлено динаміку і співвідношення експорту та імпорту України; на основі розрахованих зовнішньоекономічних показників України за складовими елементами товарної структури: експорту, імпорту, сальдо та зовнішньоторгівельного обороту, здійснена їх аналітична оцінка. Сформульовано зовнішньоекономічну складову регулювання відтворення потенціалу країни.

Ключові слова: сальдо зовнішньої торгівлі, елементи товарної структури, макроекономічні результати, зовнішньоекономічна складова, потенціал країни.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність у макроекономічних результатах економіки будь-якої країни, в різних пропорціях, залежно від стану розвитку економіки, відіграє значну роль. Основними макроекономічними показниками, які дозволяють оцінити наслідки зовнішньоекономічної діяльності є: ВВП країни; чисельність населення; ВВП на душу населення; державний та гарантований державою борг, в т.ч. на одну особу; приріст прямих іноземних інвестицій (приріст сукупного обсягу іноземного капіталу); загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, у т.ч. в розрахунку на одну особу та ін. Дослідження змін відповідних показників у динаміці дозволяє давати характеристику економіки країни: на скільки економіка є ефективною, на скільки країна є розвинутою, а також про рівень керованості країною.

Аналіз останніх досліджень. Окремі важливі питання організації зовнішньоекономічних торговельних відносин у рамках Світової організації торгівлі, як моноальтернативи сталого розвитку; економічного моделювання сукупних витрат суспільної економіки та "індексу відкритості економіки", як факторів оптимізації відтворювальних процесів; економічної участі України у СОТ: аналіз макроекономічних результатів у 2008–2009 рр. висвітлені у монографії автора. [1, с. 286 – 294, 364 – 374]. Окремі аспекти стосовно ролі зовнішньої торгівлі в платіжному балансі України, формування бази даних, оцінки економічного розвитку подаються в інших джерелах [2 - 4]. Дане дослідження змін відповідних показників у динаміці дозволяє оцінити наслідки зовнішньоекономічної діяльності у макроекономічних результатах економіки України.

Мета статті. Проаналізувати статистичні дані експорту та імпорту товарів України з регіонами Світу; з країнами СНД; з країнами Європи; схематично представити динаміку і співвідношення експорту та імпорту України; розрахувати зовнішньоекономічні показники України за складовими елементами товарної структури: експорт, імпорт, сальдо та зовнішньоторгівельний оборот, здійснити їх аналітичну оцінку.

Виклад основного матеріалу. Експорт товарів забезпечує значну частину надходжень валюти в платіжному балансі України. Збільшенню експорту сприяло б приєднання України до ЄС, але для цього необхідно подбати про створення діючої конкурентноздатної ринкової економіки. Виходячи з цього, необхідно докладати зусилля для збільшення експорту, але не за рахунок зниження внутрішнього споживання, а за рахунок стимулювання розширення експортного виробництва. Географія товарного експорту України досить різноманітна, а роль зовнішньої торгівлі в платіжному балансі України є ключовою, так як визначає додатне або від'ємне значення наслідків зовнішньоекономічної діяльності [2]. Усі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюють різні по своєму роду торгівлі і неторгові операції, повинні погасити грошові зобов'язання наприкінці року в цілому по країні. Якщо держава здатна погашати свої зобов'язання протягом звітного періоду, то така держава має достатній запас платоспроможності або ліквідності. Це є однією з причин різних обмежень, що вводяться в країні, на виконання валютних операцій з валютними цінностями суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Ці обмеження стосуються усіх валютних операцій, але вони по-різному співвідносяться із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і тісно зв'язані з валютним контролем. У цьому полягає суть валютного регулювання.

Структура експорту-імпорту в Україні у 2000, 2004, 2005 та 2006 роках приводиться у таблицях 1 – 3 [3]. У 2000 р. домінуючими для нашої економіки були експорт проміжної продукції (49,46 %), продовольства (27,96 %) і імпорт сировини і матеріалів (56 %). Така ситуація, незважаючи на те, що після фінансової кризи удалося досягти позитивного сальдо торгового балансу, очевидно не сприяє економічному росту. Це є значущим обмежуючим фактором на найближчі 5 років. Країни, в які Україна традиційно найбільше експортує: Росія, Німеччина, Туреччина, США, Італія; країни, з яких Україна традиційно найбільше імпортує: Росія, Туркменістан, Німеччина, Польща, Італія.

Таблиця 1

Показники експорту та імпорту товарів України з регіонами Світу, млн. дол. США

(Україна у цифрах у 2006 році, Державний комітет статистики України)

Регіони Світу	експорт				імпорт			
	2000	2004	2005	2006	2000	2004	2005	2006
СНД	4497,5	8557	10730,6	12663,5	8039,9	15208	17029,3	20184,6
Європа	4680,2	11764,3	10881,4	12625,5	4311,5	9887,2	12666,4	16804,2
Азія	3437,9	8030,7	8377,4	8133,8	832	2574	4644,5	6071,4
Африка	731,5	1758	2393,9	2373,7	136,4	279,7	426,2	413
Америка	1217,5	2544,2	1831,2	2550,9	581,4	966,1	1265,5	1465,3
Австр. і Ок.	7	11,7	13,7	17,9	54,7	81,5	103,9	99,5
Всього:	14571,6	32665,9	34228,2	38365,3	13955,9	28996,5	36135,8	45038

Таблиця 2

Показники експорту та імпорту товарів України з країнами СНД, млн. дол. США
(Україна у цифрах у 2006 році, Державний комітет статистики України)

Країни СНД	експорт				імпорт			
	2000	2004	2005	2006	2000	2004	2005	2006
Азербайжан	40,8	215,5	290,5	422	23,8	9,3	27,8	41
Білорусь	272,1	550,8	891,1	1222,7	601,9	545	939,8	1255,2
Вірменія	12,1	70,8	97,3	137,2	3,4	7,7	13,2	21,3

Грузія	37,8	147,6	199,5	312,4	10,3	18,8	41	72,3
Казахстан	76,8	622,8	667,1	826,3	412,8	395	186,4	965,7
Киргистан	6,2	20,6	31,6	38	2,4	5,2	5,7	5,4
Молдова	176,3	660,5	678,6	671,1	35,3	67,3	84,2	122,4
Рос. Федерація	3515,6	5886,2	7490,1	8650,7	5824,9	12127,9	12842,5	13787
Таджикістан	97,4	28,6	46,9	39,8	0,9	8,5	5,3	4,3
Туркменістан	148,4	225,1	187,2	132,8	946,2	1953,7	2678,1	3492
Узбекістан	114	128,5	150,6	210,6	178	69,6	205,3	418
Всього:	4497,5	8557	10730,5	12663,6	8039,9	15208	17029,3	20184,6

На основі аналізу показників експорту та імпорту товарів України встановлено наступне:

➤ Всього по країнах Європи показник зовнішньоторговельного балансу (сальдо) є негативним. І, як бачимо, цей показник значно погіршився – 4163,4 у 2006 році, відповідно до показника – 1767,9 у 2005 році.

➤ Співставляючи перші 5 країн із максимальним експортом за 2006 рік і 5 країн з максимальним зовнішньоторговельним оборотом, чітко видно таку закономірність, що це є ті ж самі країни, що дає змогу говорити про існування прямої залежності показника зовнішньоторговельного обороту від показника експорту.

➤ Що ж стосується імпорту товарів, то тут слід відмітити, що з 5-ти країн з якими цей показник за 2006 рік є максимальний, то тут 3 із них входять у п'ятірку країн з максимальним зовнішньоторговельним оборотом.

Таблиця 3

Показники експорту та імпорту товарів України з країнами Європи, млн. дол. США (Україна у цифрах у 2006 році, Державний комітет статистики України)

Країни Європи	експорт				імпорт			
	2000	2004	2005	2006	2000	2004	2005	2006
Австрія	163,6	249,4	317,3	329,1	185,1	353	458,4	547,2
Албанія	4,4	52,2	54,2	90,2	0,1	1,5	1,1	0,3
Бельгія	106,5	278,3	197,6	215,2	134,7	259,8	314	372,6
Болгарія	382,5	498,5	543	595,7	60,4	82,6	108,7	130,4
Боснія і Герцеговина	2,5	6,7	15	81,6	0,9	1,1	3,2	7,5
Греція	48,1	118,1	137,4	120,1	38,5	55,4	67,7	78,1
Данія	24,7	115,1	106,7	163	68,2	162,6	176	247,1
Естонія	55,1	278,3	125,1	123,4	46	80	102,6	135,1
Ірландія	27,2	7,6	6,7	8,6	25,7	28,7	45,2	50,8
Іспанія	162,9	522	573,5	445,1	100,2	174,3	233,5	354,9
Італія	638,9	1620,5	1892,6	2503,4	346	879,7	1030,2	1467,4
Латвія	166,5	377,2	311,4	286,1	44,5	59,9	64,5	90,6
Литва	83,3	468,6	209,3	278,3	135,4	173,7	200	297,4
Ліхтенштейн	0,7	0,4	0,1	0	1,2	0,9	0,8	1,3
Люксембург	1,4	6	26,8	42,8	8,9	15,1	21,6	28,2
Македонія	42,4	50,2	35,9	69,3	1,7	2	2,6	4,9
Мальта	4,1	18,5	15,1	23,6	0,1	0,4	0,3	20
Нідерланди	138	524,8	515,3	708,1	146,6	340,2	464,1	641,2
Німеччина	741,4	1891	1285,2	1283,8	1134,4	2772,5	3383,8	4268,3

Норвегія	18,1	23	46,9	87	44	70,9	128,3	179,7
Польща	417,9	979,9	1010,4	1344,5	312,5	1008,2	1405,9	2109,2
Португалія	20,1	27,1	19,9	37,4	7,7	21,8	27,9	29,6
Румунія	164,6	731,7	488,8	625,8	48,2	91,2	211,8	446,1
Сан-Марино	5,3	17,1	4,9	1,9	0,6	0,2	0,4	0,4
Сербія і Чорногорія	53,9	239,8	250,8	250,2	18,5	36,9	53	72,2
Словаччина	230,9	398,1	507,7	549,6	124,4	243,1	304	382,8
Словенія	9	14,8	32,5	24,9	29,8	113,9	125	291,5
Велика Британія	137,7	306,6	358,2	387,6	202,8	392,2	502,2	620,6
Угорщина	327,3	807,6	688,8	946,1	165,4	471,4	647,7	802,2
Фінляндія	24	30,8	28,7	45,1	95,9	273,7	351,1	391,8
Франція	111,7	203,5	199,9	351,4	236,1	654,7	798,9	989,8
Хорватія	15,3	52	59,9	78,4	8,4	17,4	19,4	37,6
Чеська Республіка	188,9	299,1	376,9	341,6	162,9	430,8	594	825,1
Швейцарія	148,8	472,9	395,8	112,1	216,4	203,1	252,5	283,2
Швеція	8,3	27,9	41,6	55,7	150,4	404,6	547,4	565
Всього:	4676	11715,3	10879,9	12606,7	4302,6	9877,5	12647,8	16770,1

Необхідно відзначити, що окремі види експорту й імпорту в Україні заборонені, у тому числі:

- експорт із території України предметів, що складають національне багатство, історичне чи культурне надбання українського народу, обумовлене відповідно до законів України;
- імпорт чи транзит яких-небудь товарів, про які заздалегідь відомо, що вони можуть завдати шкоди чи здоров'ю установити загрозу життю чи населення тваринного світу, чи привести до загибелі навколишнього середовища;
- імпорт продукції і послуг, що містять пропаганду ідей війни, расизму або расової дискримінації, геноциду і т.д., що суперечать відповідним нормам Конституції України;
- експорт і імпорт товарів, що здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності.

Верховна Рада України може затверджувати конкретний список товарів, експорт і імпорт яких забороняється, по представленню Кабінету Міністрів України. Контроль за виконанням даних вимог покладається на митні органи України і Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі України (Міністерство економіки). На територію України дозволяється імпорт тільки тих товарів, що по своїх технічних, фармакологічних, санітарних, ветеринарних і екологічних характеристиках не порушують мінімальних умов відповідних стандартів і вимог, що діють на території України. Якщо національні стандарти відсутні, на визначений товар можуть поширюватися міжнародні або іноземні стандарти і вимоги, що діють у провідних країнах-експортерах цих товарів. Необхідно відзначити, що всі стандарти і вимоги повинні офіційно публікуватися в загальнодоступних засобах інформації України не менш, ніж за 60 днів до вступу їх у дію. До товарів, що імпортуються на територію України, застосовується національний режим їхньої сертифікації. Якщо ж здійснюється імпорт товарів, що не мають аналогів в Україні, суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, що здійснює імпорт або іноземний суб'єкт господарської діяльності, що здійснює експорт, повинний пред'явити сертифікат відповідності товару міжнародним стандартам і вимогам. Існуюча структура товарного імпорту досить проста: на Росію приходиться майже половина українського імпорту, хоча і спостерігається тенденція до

його зменшення. Це зв'язано з необхідністю закуповувати велику кількість енергоносіїв у Російській Федерації, що складає 70 % російського експорту в Україну. Другим партнером України за розміром імпорту виступає Німеччина, частина якої в імпорті України зросла з 6,2 % у 1996 році до 8,6 % у 1999 році. Третє місце в імпорті України займають США, питома вага яких за цей же період зріс з 2,7 % до 4,0 %. Далі йдуть Польща, Італія, Білорусь, Франція, Чехія, Великобританія, Австрія, Нідерланди. На рисунках 1 – 2 схематично, на основі діаграм, приведені показники динаміки і співвідношення експорту та імпорту України за 2004, 2006 та 2008 роки, у млрд. дол. США, а також результуюче співвідношення (сальдо, баланс) експорту та імпорту України (переважання експорту над імпортом) за 2004, 2006 та 2008 роки, у млрд. дол. США. Аналітична оцінка зовнішньоекономічних показників України: експорту, імпорту, сальдо та зовнішньоторговельного обороту за складовими елементами товарної структури у 2004, 2006 та 2008 роках подається у табл. 4 – 6.

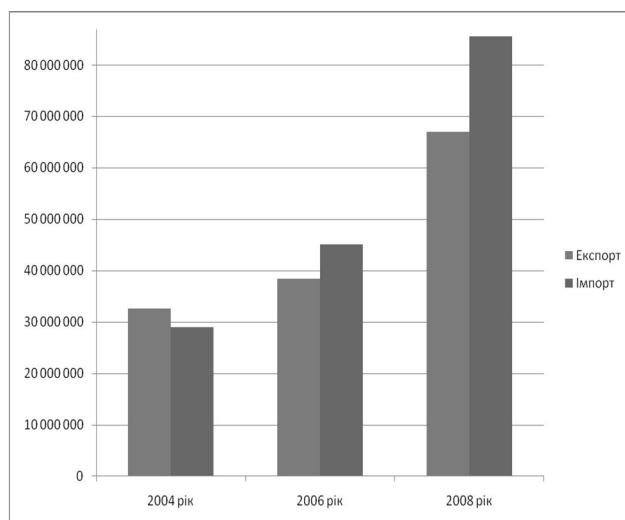

Рис. 1. Динаміка і співвідношення експорту та імпорту України за 2004, 2006 та 2008 роки, у млрд. дол. США

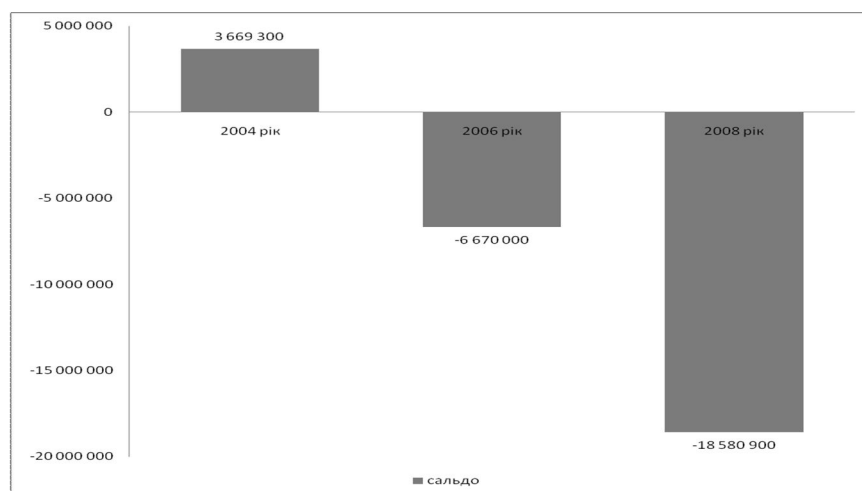

Рис. 2. Результуюче співвідношення (сальдо, баланс) експорту та імпорту України (переважання експорту над імпортом) за 2004, 2006 та 2008 роки, у млрд. дол. США

Для України надмірна лібералізація та відкритість внутрішнього ринку визначаються даними щодо структури ВВП за категоріями кінцевого використання протягом 2000 - 2008 рр. Зокрема, сумарний експорт та імпорт протягом 2000 - 2004 рр. стабільно перевищував 1,0% за переваги питомої ваги експорту над питомою вагою імпорту. Ці роки можна охарактеризувати, як період реалізації експортоорієнтованої моделі зовнішньоекономічної діяльності, 2005 року це перевищення скоротилось до мінімуму, менше 1%. Скоріше за все, це пов'язано з внесенням значних змін у бік зменшення митних тарифів заради виконання зобов'язань України, взятих у рамках вступу в СОТ. З 2006 року спостерігається стабільне перевищення імпорту над експортом, яке 2008 року (рік вступу в СОТ) становило понад 8%, що майже вдвічі більше цього показника за попередній рік.

Таблиця 4

Аналітична оцінка зовнішньоекономічних показників України:
експорту, імпорту, сальдо та зовнішньоторгівельного обороту
за складовими елементами товарної структури у 2004 році (у млрд. \$ США)

Елементи товарної структури	Експорт		Імпорт		Сальдо +,- Е,І	ЗТО Е + І
	Всього	а у заг. обсязі	Всього	а у заг. обсязі		
Всього:	32. 666 100	100	28. 996 800	100	3. 669 300	61. 662 900
Живі тварини та продукція тваринного походження	0. 648 500	1,985	0. 315 000	1,086	0. 333 500	0. 963 500
Продукти рослинного походження	1. 135 900	3,477	0. 439 500	1,516	0. 696 400	1. 575 400
Жири і олії тваринного та рослинного походження	0. 545 800	1,671	0. 149 300	0,515	0. 396 500	0. 695 100
Готові харчові продукти	1. 140 700	3,492	1. 004 600	3,465	0. 136 100	2. 145 300
Мінеральні продукти	4. 324 300	13,238	10. 845 400	37,402	- 6. 521 100	15. 169 700
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	2. 781 900	8,516	2. 248 400	7,754	0. 533 500	5. 030 300
Полімерні матеріали, пластмаси та каучук	0. 439 200	1,345	1. 406 600	4,851	- 0. 967 400	1. 845 800
Шкіряна і хутряна сировина та вироби з них	0. 207 200	0,634	0. 072 900	0,251	0. 134 300	0. 280 100
Деревина та вироби з деревини	0. 516 500	1,581	0. 156 300	0,539	0. 360 200	0. 672 800
Маса з деревини або з інших целюлозних матеріалів	0. 392 800	1,202	0. 785 200	2,708	- 0. 392 400	1. 178 000
Текстиль та вироби з текстилю	0. 882 600	2,702	0. 992 200	3,422	- 0. 109 600	1. 874 800

Взуття, головні убори, парасольки	0. 121 800	0,373	0. 043 500	0,150	0. 078 300	0. 165 300
Вироби з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла	0. 280 900	0,860	0. 391 200	1,349	- 0. 110 300	0. 672 100
Дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали та вироби з них	0	0	0	0	0	0
Недорогоцінні метали, вироби з них	13. 048 000	39,944	1. 752 900	6,045	11. 295 100	14. 800 900
Механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини	3. 031 600	9,281	4. 740 700	16,349	- 1. 709 100	7. 772 300
Транспортні засоби та шляхове обладнання	2. 034 800	6,230	2. 494 400	8,602	- 0. 459 600	4. 529 200
Прилади оптичні, для фотографування, медико-хірургічні, музичні інструменти	0. 592 300	1,813	0. 559 600	1,930	0. 032 700	1. 151 900
Різні промислові товари	0. 170 900	0,523	0. 241 900	0,834	- 0. 071 000	0. 412 800
Твори мистецтва	0. 000100	0,000	0. 000900	0,003	- 0. 000800	0. 001 000
Товари, придбані в портах	0. 009 300	0,028	0. 140 100	0,483	- 0. 130 800	0. 149 400
Різне	0. 361 000	1,105	0. 216 200	0,746	0. 144 800	0. 577 200

Аналітична оцінка показує, що відбувся непрогнозований і неконтрольований перехід до імпортозалежної моделі зовнішньоекономічної діяльності. Попри світову фінансово-економічну кризу, за підсумками 2008 року Україна зберегла високі темпи нарощування експорту й імпорту на тлі значного уповільнення темпів зростання ВВП і промислового виробництва. Обсяги експорту товарів 2008 року збільшилися порівняно з 2007-м на 35,9% - до 67,7 млрд. доларів, а імпорт зріс на 41,1% і сягнув 86 млрд. доларів. Високі темпи зростання обсягів імпорту та експорту зумовлені, насамперед, сприятливою для українського експорту кон'юктурою на зовнішніх товарних ринках усередині року, а також значним внутрішнім попитом на імпортні товари споживчого та інвестиційного призначення. Всередині 2008 року (період зростання обсягів зовнішньої торгівлі) порівняно з: першим півріччям 2007 року відбувалося сумарне зростання експорту, приблизно в 1,5 рази, а імпорту - в 1,6 разів. Ймовірно, цілющий вплив членства України в СОТ був би вагомішим, якби процес приєднання відбувався за умов активнішого реформування національної економіки на основі структурних перетворень, розвиток, у першу чергу, експортоорієнтованих галузей і розширення виробництва складових елементів товарної структури з урахуванням спеціалізації української економіки та надання більшої уваги системі державного регулювання і контролю.

У звіті Організації з економічної співпраці й розвитку (ОЕСР) щодо України відзначається, що політика реформування кінця 1990-х років заклала підґрунтя для значного зростання, який за період 2000-2006 рр. становив 7,4% [4]. Зростання було зафіксовано в усіх галузях, при цьому сфера послуг розвивалась прискореними темпами. Причинами такого підйому стали особисте споживання і сприятливі умови для експорту, насамперед, стрімке зростання цін практично на всі метали на світових ринках (40% від обсягу всього українського експорту становить метал). А значне зростання заробітної платні призвело до справжнього споживчого буму, водночас продуктивність у перші роки ринкових реформ зростала швидше, ніж заробітна плата. Така позитивна тенденція протягом кількох останніх років помінялась на протилежну. За звітом ОЕСР державні органи влади скоріш за все заважають процесам структурних перетворень, ніж сприяють їхньому здійсненню; експерти підкреслюють, що є величезний потенціал і для поліпшення системи оптимізації оподаткування та управління.

Таблиця 5

Аналітична оцінка зовнішньоекономічних показників України:
експорту, імпорту, сальдо та зовнішньоторгівельного обороту
за складовими елементами товарної структури у 2006 році (у млрд. \$ США)

Елементи товарної структури	Експорт		Імпорт		Сальдо	ЗТО
	Всього	Частка у заг. обсязі, %	Всього	Частка у заг. обсязі, %	+, - Е, І	Е + І
Всього:	38. 368 000	100	45. 038 000	100	- 6. 670 000	83. 406 000
Живі тварини та продукція тваринного походження	0. 395 500	1,031	0. 648 900	1,441	- 0. 253 400	1. 044 400
Продукти рослинного походження	1. 950 500	5,084	0. 671 700	1,491	1. 278 800	2. 622 200
Жири та олії тваринного та рослинного походження	0. 971 400	2,532	0. 191 100	0,424	0. 780 300	1. 162 500
Готові харчові продукти	1. 394 200	3,634	1. 654 500	3,674	- 0. 260 300	3. 048 700
Мінеральні продукти	3. 871 600	10,091	13. 506 200	29,988	- 9. 634 600	17. 377 800
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	3. 387 200	8,828	3. 878 600	8,612	- 0. 491 400	7. 265 800
Полімерні матеріали, пластмаси та каучук	0. 803 300	2,094	2. 527 500	5,612	- 1. 724 200	3. 330 800
Шкіряна і хутряна сировина та вироби з них	0. 306 400	0,799	0. 136 300	0,303	0. 170 100	0. 442 700
Деревина та вироби з деревини	0. 603 000	1,572	0. 265 000	0,588	0. 338 000	0. 868 000
Маса з деревини або з інших целюлозних	0. 596 200	1,554	1. 173 300	2,605	- 0. 577 100	1. 769 500

матеріалів						
Текстиль та вироби з текстилю	0. 915 300	2,386	1. 365 500	3,032	- 0. 450 200	2. 280 800
Взуття, головні убори, парасольки	0. 130 200	0,339	0. 269 600	0,599	- 0. 139 400	0. 399 800
Вироби з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла	0. 255 500	0,666	0. 738 100	1,639	- 0. 482 600	0. 993 600
Дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали та вироби з них	0. 124 000	0,323	0. 173 500	0,385	- 0. 049 500	0. 297 500
Недорогоцінні метали, вироби з них	16. 426 200	42,812	3. 327 400	7,388	13. 098 800	19. 753 600
Механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини	3. 605400	9,397	8.830300	19,606	- 5. 224900	12.435700
Транспортні засоби та шляхове обладнання	2. 078 500	5,417	5. 147 300	11,429	- 3. 068 800	7. 225 800
Прилади оптичні, для фотографування, медико-хірургічні, музичні інструменти	0. 152 300	0,397	0. 195 900	0,435	- 0.043 600	0. 348 200
Різні промислові товари	0	0	0	0	0	0
Твори мистецтва	0. 000700	0,002	0. 003 500	0,008	- 0. 002 800	0. 004 200
Товари, придбані в портах	0. 027 500	0,072	0. 268 100	0,595	- 0. 240 600	0. 295 600
Різне	0. 373 100	0,972	0.065 700	0,146	0. 307 400	0. 438 800

Таблиця 6

Аналітична оцінка зовнішньоекономічних показників України:
експорту, імпорту, сальдо та зовнішньоторгівельного обороту
за складовими елементами товарної структури у 2008 році (у млрд. \$ США)

Елементи товарної структури	Експорт		Імпорт		Сальдо +,- Е,І	ЗТО Е + І
	Всього	Частка у заг. обсязі, %	Всього	Частка у заг. обсязі, %		
Всього:	66. 954 400	100	85. 535 300	100	- 18. 580 900	152. 489 700
Живі тварини та продукція тваринного походження	0. 783 400	1,170	1 702 000	2,000	- 918 600	2. 485 400
Продукти рослинного походження	5. 577 400	8,330	1 462 500	1,710	4 114 900	7. 039 900
Жири та олії	1. 945 700	2,906	612 900	0,717	1 332 800	2. 558 600

тваринного та рослинного походження						
Готові харчові продукти	2. 518 200	3,761	2 679 200	3,132	- 161 000	5. 197 400
Мінеральні продукти	7. 046 100	10,524	25 441 300	29,744	- 18 395 200	32. 487 400
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	5. 045 300	7,535	6 959 100	8,136	- 1 913 800	12. 004 400
Полімерні матеріали, пластмаси та каучук	0. 997 700	1,490	4 476 600	5,234	- 3 478 900	5. 474 300
Шкіряна і хутряна сировина та вироби з них	0. 359 500	0,537	232 500	0,272	127 000	0. 592 000
Деревина та вироби з деревини	0. 000801	0,001	545 800	0,638	- 544 999	0. 546 601
Маса з деревини або з інших целюлозних матеріалів	0. 874 400	1,306	1 835 200	2,146	- 960 800	2. 709 600
Текстиль та вироби з текстилю	0. 984 600	1,471	2 099 200	2,454	-1 114 600	3. 083 800
Взуття, головні убори, парасольки	0. 178 100	0,266	531 100	0,621	- 353 000	0. 709 200
Вироби з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла	0. 454 800	0,679	1 276 500	1,492	- 821 700	1. 731 300
Дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали та вироби з них	0. 146 900	0,219	1 032 000	1,207	- 885 100	1. 178 900
Недорогоцінні метали, вироби з них	27. 594 000	41,213	6 390 100	7,471	21 203 900	33. 984 100
Механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини	6. 341 100	9,471	13 379 800	15,642	- 7 038 700	19. 720 900
Транспортні засоби та шляхове обладнання	4. 321 300	6,454	12 091 400	14,136	- 7 770 100	16. 412 700
Прилади оптичні, для фотографування, медико-хірургічні, музичні інструменти	0. 242 700	0,362	1 222 600	1,429	- 979 900	1. 465 300
Різні промислові товари	1. 239399	1,851	1 011 000	1,182	228399	2. 250399
Твори мистецтва	0. 000700	0,001	4 100	0,005	- 3 400	0. 004 800
Товари, придбані в портах	0. 059 400	0,089	515 000	0,602	- 455 600	0. 574 400

Різне	0. 242 900	0,363	35 400	0,041	207 500	0. 278 300

Подамо основні макроекономічні показники економіки України: у 2008 році ВВП країни склав 337 млрд. доларів США, чисельність населення: 45700395 (липень 2009 рік) - 28-е місце у світі за чисельністю, ВВП на душу населення – 7300 дол. США. Для порівняння – у 1994 році ВНП становив 109,5 млрд. доларів США, або на душу населення – 2200 дол. США. Станом на 31 серпня 2009 року державний та гарантований державою борг України становив 280 млрд. 510 млн. 565,03 тис. грн., або 35 млрд. 112 млн. 99,73 тис. дол. США, що становить 768 дол. США на одну особу. Площа (територія країни) у 2008 році становила - всього: 603550 кв. км. (за даними 1994 року – 603700 кв. км.), приріст прямих іноземних інвестицій (вкладено іноземними інвесторами або збільшення капіталу нерезидентів) за 2009 рік склав 5,6 млрд. дол. США. В цілому за 2009 рік приріст сукупного обсягу іноземного капіталу, з урахуванням його переоцінки, втрат і курсової різниці склав майже 4,4 млрд. дол. США, що становить 72,6 відсотка рівня відповідного періоду попереднього року. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну станом на 1 січня 2010 року, склав 40,0 млрд. дол. США, що в розрахунку на одну особу становить 872,6 дол. США, а у розрахунку на 1 кв. км. території – 66,2 тис. дол. США. В реальному періоді ми бачимо негативний вплив зовнішньоекономічної діяльності на макроекономічні результати через її недостатнє регулювання, а як наслідок - маємо слабу розвиненість економіки України. Подальші наукові дослідження динаміки даних показників будуть показувати про зміну ефективності зовнішньоекономічної діяльності у макроекономічних результатах економіки України.

Основні узагальнення і висновки. Зовнішньоекономічна складова регулювання відтворення економіко-екологічного потенціалу країни буде позитивною для національної економіки за таких умов: 1) досягатиметься переважання експорту над імпортом (тобто чистий експорт буде додатнім); 2) зростатиме частка доходів від зовнішньоекономічної діяльності у сукупних витратах суспільної економіки; 3) процеси, пов'язані з регулюванням експортно-імпортних відносин (участь суб'єктів економіки у зовнішньоекономічній діяльності; формування податкового кодексу; встановлення митних процедур; облік витрат експорту та імпорту і т.д.) будуть контролюватися двохсторонньо: а) з одного боку, урядовими структурами та інституціями; б) з другого боку, громадськістю, уособленням якої у розвинених демократіях є "підприємницький комітет", "податковий комітет", "податковий суд" або інші форми громадянських інституцій; 4) крім традиційних орієнтирів, Україна може вийти за існуючі межі своїх виробничих можливостей, в разі нарощування кількості і вдосконалення якості сировинного, економічного, екологічного та соціального потенціалу.

Від того, чи стане ефективною українська зовнішньоекономічна діяльність, залежатиме, чи буде більше коштів надходити до бюджету, чи буде більше коштів у покупців і продавців, чи буде стимулюватися розвиток української економіки і чи будуть формуватися соціально-ринкові і демократичні суспільні фактори людського розвитку.

Список використаної літератури:

1. Пунько Б.М. Економіко-екологічне відтворення: Монографія / Б. М. Пунько [За редакцією академіка НАН України Б. В. Буркинського]. – Львів: Науково-виробнича фірма "Українські технології", друге вид., доп., 2011. – 440 с.
2. Вісник НБУ, грудень 2000 р. "Роль зовнішньої торгівлі в платіжному балансі

України".

3. Україна у цифрах: Короткий статистичний довідник. - К.: Державний комітет статистики України, 2000 - 2006.

4. Інтернетресурс:http://www.oecd.org/home/0,2987,en_2649_201185_1_1_1_1_1_0_0.html.

**ПУНЬКО Б.М. АНАЛИТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ПОСЛЕДСТВИЙ
ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В
МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ РЕЗУЛЬТАТАХ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ**

В статье анализируются статистические данные экспорта и импорта товаров Украины с регионами Мира; со странами содружества независимых государств; со странами Европы; схематически представлена динамика и соотношение экспорта и импорта Украины; на основе рассчитанных внешнеэкономических показателей Украины за составными элементами товарной структуры: экспорта, импорта, сальдо и внешнеторгового оборота, осуществлена их аналитическая оценка. Сформулирована внешнеэкономическая составляющая регуляции потенциала страны.

Ключевые слова: сальдо внешней торговли, элементы товарной структуры, макроэкономические результаты, внешнеэкономическая составляющая, потенциал страны.

**PUNKO B.M. ANALYTICAL ESTIMATION OF CONSEQUENCES OF FOREIGN
ECONOMIC ACTIVITY IN MACROECONOMIC RESULTS OF ECONOMY OF
UKRAINE**

In the article statistical information of export and import of commodities of Ukraine is analysed with the regions of the World; with the countries of the newly independent states; with the countries of Europe; a dynamics and correlation of export and import of Ukraine is schematically presented; on the basis of the expected external economic indexes of Ukraine after the component elements of commodity structure: to the export, import, balance and external trade turnover, carried out them analytical estimation. The external economic constituent of adjusting is formulated.

Keywords: balance of foreign trade, elements of commodity structure, macroeconomic results, external economic constituent, potential of the country.